

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 327:316.32

Л. М. Герасіна, доктор соціологічних наук, професор

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН ЗА УМОВ ГЛОБАЛЬНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ СВІТУ

Проаналізовано сутнісні процеси розвитку сучасних міжнародних політичних відносин, на які справляють потужний вплив реконструкція світової політичної системи, формування нового глобального світопорядку, зміна геополітичних цивілізаційних координат і трансформація владних впливів між державами світу.

Ключові слова: міжнародні політичні відносини, світова політична система, глобальна реконструкція світу, новий глобальний світопорядок, геостратегії.

Актуальність проблеми. Складна глобалізована сучасність доводить, що універсальне явище політики, як і раніше, відіграє вирішальну роль у сфері міжнародних відносин. Їх фундаментальну основу складають політичні відносини взаємодії та взаємозалежності суб'єктів сучасної світової системи, їх соціальна природа, закономірності функціонування і розвитку. Головним об'єктом аналізування в міжнародних політичних відносинах постає надскладна соціально-політична реальність, яка складається з багатоманітних форм обміну результатами діяльності та ресурсами впливу між самостійними суб'єктами світової спільноти. І хоча останні відокремлені державними кордонами, але внутрішньосупільні та світові процеси тісно переплетені між собою, особливо тоді, коли глобальна проблема локального виживання країн і народів залишається нерозв'язаною і актуальною.

Аналіз останніх джерел і публікацій показує, що ці процеси традиційно перебували у фокусі пильної уваги науковців – міжнародників і політологів, але нині вимагають застосування нових, нестандартних підходів і методів, бо політологія міжнародних відносин має свою специфіку. Втім, на жаль, у політологічній літературі мало робіт, які надають цілісну характеристику даної

проблеми [1]. Одним із головних принципів політологічного аналізу міжнародних відносин завжди була органічна єдність оцінювання внутрішньої і зовнішньої політики: їх складна взаємодія утворює певну «тканину» політичної ситуації у світі та його різних регіонах. Хоча, насправді, як внутрішня, так і зовнішня політика вирішують спільне завдання – забезпечення і зміцнення системи суспільних відносин у даній країні, проте в процесі їх реалізації кожен з політичних напрямків одержує певну специфіку.

Метою статті є обґрунтування тези, за якою сутність сучасних міжнародних політичних відносин фактично виявляється не тільки у забезпеченні і регулюванні процесу об'єктивної взаємодії держав, а й у *враховуванні глобальних і локальних чинників розвитку світової політичної системи та задоволенні загальної потреби людства в безпеці і виживанні*.

Виклад основного матеріалу. Як надскладна світова реальність міжнародна політика має широкий соціальний вимір, оскільки характеризує взаємодію щонайменше двох і більше країн та міжнародних організацій. Вона також може охоплювати відразу всі сторони взаємозв'язків між політичними суб'єктами світової спільноти. Втім, її ключовою особливістю є відсутність у світовій спільноті єдиного центру влади та управління, тому визначити «нередуковану» специфіку міжнародних відносин досить важко, адже вони відрізняються назвичайною складністю.

Провідна роль політичної складової у міжнародних відносинах визначається тим, що поки існує такий політичний інститут і актор, як держава, їх початковим критерієм лишаються національний суверенітет і міждержавні кордони. Міжнародні політичні відносини опосередковані та зазвичай є продовженням внутрішньої політики окремих країн, утворюючи якісно нову систему, яка змістовно містить:

- процеси ухвалення політичних рішень, співробітництво, переговори, конфлікти або війни;
- різноманітні чинники впливу: матеріальні (геополітичні, військові, ресурсні, економічні, технологічні, демографічні) та нематеріальні (ідеологічні, інформаційні, юридичні, етичні тощо);
- міжнародно-правові, моральні, ділові та інші соціальні норми;
- реалізацію геостратегій, дипломатичні, соціокультурні, наукові та інші події;
- міграційні, інформаційні, комунікаційні та фінансові потоки;
- політичні наслідки (результати) подій, тенденцій та процесів: стабільність або нестабільність відносин між державними і недержавними акторами міжнародного життя, глобалізація чи фрагментація світового розвитку.

Динаміка міжнародного життя включає чимало випадкового, умовного та непередбачуваного. Звідси цілком зрозумілими є прагнення вчених виявити

в цьому процесі стійкі чи незмінні тенденції, розкрити основні «алгоритми» політичної поведінки суб'єктів і учасників міжнародних відносин. Суб'єктами (факторами) міжнародних політичних відносин завжди виступали держави, міждержавні об'єднання, всесвітні і регіональні урядові та неурядові організації, етноси і цивілізації; але найважливішими з них майже чотири століття є держави і групи (союзи) держав. Це пов'язано із затвердженням принципу національного суверенітету як одного з головних регуляторів міжнародних відносин, згідно з яким держава постає єдиним політичним інститутом, що володіє повнотою влади на своїй території і самостійно здійснює зовнішню політику [2, с. 7–20].

Відповідно механізм функціонування міжнародних політичних відносин прийнято розглядати у декількох аспектах. По-перше, це *державно-правовий* підхід, який певною мірою етатизує світову політику, зводячи її до відносин національних держав, дипломатичної гри, військових союзів тощо. Останніми роками ця концепція доповнена *політичним* підходом, за яким учасниками і суб'єктами міжнародних політичних відносин є також інші суспільні інститути, політичні і політико-культурні організації.

Ще Ф. Фукуяма у книзі «Кінець історії та остання людина» каталізував дискусію щодо ролі держави у світовій політиці: «Боротьба за визнання надає нам можливість зазирнути усередину міжнародної політики... Відносини пана і раба усередині однієї країни дзеркально повторюються на рівні держав, коли одна нація, як ціле, вимагає визнання і веде кривавий бій за верховенство» [3]. Лише країни ліберальної демократії у відносинах між собою додержуються принципів загальної рівності і права, тому вони не мають підстав оскаржувати легітимність одне одного. Вчений припустив, що світ тимчасово буде поділений на дві частини: *історичну* і *постісторичну*. Історичний світ іще довгі роки буде ареною міжнародних конфліктів, «національна держава залишиться тут головним центром політичної ідентифікації, вторгатиметься (як Ірак, Лівія) у межі своїх сусідів...» Історичний і постісторичний світи будуть мало взаємодіяти, проте їх конфлікти Ф. Фукуяма вважає можливими на етнічному та націоналістичному ґрунтах, через ці імпульси насильства на порядку денному залишаються тероризм і національно-визвольні війни. Втім, відносини цих світів мали б розвиватися на ґрунті «політики впливу»; головні ж аспекти зіткнення – через нафту, імміграцію та питання світового порядку (безпеки).

Разом із цим досить широко розповсюдився так званий *антиетатизм*, прихильники якого стверджують, що «головна скрипка» в міжнародній політиці на рубежі ХХ–ХХІ ст. повинна належати не державам, і навіть не політичним союзам. На їх думку, внаслідок «паралічу влади» і стагнації режимів

нинішні уряди втратили авторитет і моральне право нав'язувати мільйонам людей свою політику. Так, американський політолог Дж. Стоун стверджує, що держава самим фактом свого існування і діяльності перешкоджає виникненню необмеженої свідомості, яка необхідна для підтримання інститутів, що виконують важливі функції для планетарного суспільства.

Хоча наприкінці ХХ ст. сформувалися нові реалії світового політичного процесу, навряд чи слід закреслювати роль держави. Це аргументується тим, що держава – єдиний національний інститут, який має повноваження укладати договори, вести війни, вступати в офіційні контакти з іншими країнами; саме міждержавні стосунки визначають характер міжнародних відносин між рештою акторів, створюючи правові рамки і речові умови, та утворюють точку відліку для позадержавних відносин.

Згідно з цими підставами «ідеальний» світовий політичний процес у наш час мав би передбачати якщо не абсолютний консенсус всіх учасників, то принаймні прихильність їх до певних загальних «правил гри», коли, визнаючи спільні *етичні імперативи* і *норми* міжнародного права, приймаючи загальні правила діалогу, всі суб'єкти міжнародних політичних відносин співпрацюють і змагаються на основі рівноправ'я. При цьому реальний світовий політичний процес виглядав би як «культурний торг» або *узгодження* взаємодоповнюючих позицій сторін. Тоді основною формулою розвитку міжнародних відносин стає: *«від конфлікту – до консенсусу»*.

Сучасним міжнародним політичним відносинам притаманні такі риси і особливості:

— зростаючий вплив на дії міжнародних акторів *інституціоналізації відносин, норм та історичних правил* (звичаїв), які диктують структуру і конфігурацію міжнародних відносин;

— участь поряд із *традиційними міжнародними акторами* (державами і міжурядовими організаціями) *нових міжнародних суб'єктів*: неурядових організацій та професійних асоціацій, потужних ТНК і ТНБ, великих медіагруп, етнічних діаспор, фірм і підприємств, але також злочинних синдикатів, терористичних угруповань, агентів спецслужб, фінансових спекулянтів та ін.;

— *суперечливість* (дуалізм) характеристик їх *розвитку*: як цілісність, так і фрагментарність; історична наступність та поява якісно нових феноменів; інтеграція та самоідентифікація соціальних спільнот; співробітництво або конфлікти тощо;

— вплив чинників *глобалізації* світового розвитку, які в політичних, економіко-фінансових, екологічних та інших аспектах сприяють як зближенню, так і поділу інтересів різних країн, певним чином розмивають національні суверенітети;

— *елемент анархічності* – тут відсутня загально визнана верховна інстанція, влада якої є безперечною і мала б примусові механізми. Тож міжнародні відносини здебільше ґрунтуються на «плюралізмі суверенітетів», є сферою ризику, де кожен учасник ухвалює рішення, виходячи з власних переваг і наявних ресурсів.

Залежно від стану міжнародної політики і потужності її суб'єктивних учасників використовуються різні засоби і методи дії, до яких відносять силу і примус, переконання, переговори та ін. Але політичні дії урядів у міжнародному масштабі впливають на життя мільйонів людей, зумовлюючи долі цілих народів, тому тут особливо важливі зважені, науково обґрунтовані рішення. Проте публічні політики часто діють, спираючись лише на суб'єктивну інтуїцію і керуючись дещо сумнівним «здоровим глуздом». Тож необхідний найсерйозніший і більш глибокий аналіз політичних процесів на міжнародному рівні, аби ясно і чітко, з урахуванням інтересів різних сторін виробляти реалістичний політичний курс.

Національні інтереси у сфері міжнародних політичних відносин полягають у тому, аби забезпечити найбільш сприятливі зовнішньополітичні умови вирішення внутрішніх завдань безпеки і розвитку країни. Діяльність держав із захисту та реалізації національних інтересів на міжнародній арені спирається на систему ресурсів: політичних, економічних, військових, науково-технічних, географічних, демографічних, інформаційно-пропагандистських тощо. Важливими чинниками забезпечення національної безпеки, що визначають статус країни на міжнародній арені та упевненість її позицій, є військово-оборонний потенціал, науково-технічний і технологічний рівень; до не менш важливих ресурсів належать: темпи і структура національної економіки, фінансова потужність, розміри і особливості території, природні і людські ресурси, рівень соціальної і етнічної солідарності суспільства, рівень культурної ідентичності та управлінська ефективність політичної еліти. У взаємодії та використанні цих ресурсів урядами виявляється зв'язок внутрішньої та міжнародної політики.

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. характеризувався *глобальною реконструкцією світу*, фундаментальними змінами у міжнародній політиці та розстановці державно-політичних сил, відповідно відбулися очікувані і величезні зрушення всієї геополітичної структури. При цьому, як відзначають деякі науковці, сутність цих трансформацій була унікальною, що в першу чергу зумовлено їх надзвичайно швидким і порівняно спокійним здійсненням [4]. Якщо попередні глобальні перевороты були прямо пов'язані з революціями, громадянськими та двома світовими війнами, то політичний розпад світової системи соціалізму і Радянського Союзу як держави відбувся відносно мирно.

Протягом короткого строку, лише за чотири-п'ять років, значною мірою були політико-ідеологічно підірвані і зруйновані старі глобальні системи, які склали основу міжнародних відносин протягом усіх післявоєнних десятиліть. Принциповий вплив на сучасну геополітичну конструкцію світу справив факт закінчення «холодної війни», пішло у минуле протистояння двох наддержав – СРСР і США, зруйнувалася стара біполярна система міжнародних відносин. Втратило сенс і поняття «третього світу», куди входили країни, що розвиваються (або аутсайдери), стали поступово намічатися нові контури світоустрою XXI ст.

Отже, з початку 90-х років XX ст. почав формуватися *новий глобальний світопорядок*, заснований не на принципах конфронтації і протиборства антагоністичних систем, а більше на взаємодії, співпраці та партнерстві. Але глобальний перехід до нового світопорядку, на нашу думку, ніколи не відбувається безболісно і безпроблемно. Як і попереднім епохам, сучасному міжнародному розвитку притаманне загострення низки старих і виникнення нових суперечностей та конфліктів (локальних війн), нестійкість деяких елементів політичних союзів і структур, невизначеність політичної ситуації (наприклад, із визнанням суверенітету нових держав, «кольоровими революціями») у різних регіонах світу.

Дійсно, з кінця XX ст. світ став більш цивілізованим і розвиненим, але водночас і набагато небезпечніше: людство безпосередньо постало перед проблемою виживання та пошуку шляхів просування до єдиної світової спільноти, яка зможе розв'язувати найскладніші глобальні проблеми. Сучасний етап розвитку характеризує також стрімкий перерозподіл впливів у міжнародних відносинах. Геополітичні проблеми фіксують не тільки суперечності між територіальними і політичними інтересами держав, вони нібито концентрують економічні, науково-технічні, етнічні, релігійні та інші аспекти відцентрових і доцентрових тенденцій, що розділяють або зближують країни світу.

Унаслідок цього міжнародні політичні відносини набули яскраво вираженої *глобалізаційної тенденції* – до розширення і взаємного проникнення, доповнення і збагачення. Тому в наш час набуває наукової ваги і переходить з публіцистичного лексикону в розряд міжнародних і політологічних категорій поняття «світова спільнота», що відображає глобальний результат історичного розвитку людства, та вимагає, по-перше, формування норм співіснування і правил поведінки політико-правових акторів на сучасній світовій арені; по-друге, вироблення процедур захисту загальнолюдських інтересів, у тому числі завдяки спільному визнанню норм міжнародного права.

Дійсну картину *світової спільноти* як системи незалежних держав і народів слід розглядати не тільки по вертикалі – з погляду нерівності / залеж-

ності, а й по горизонталі – з урахуванням складного переплетіння міждержавних відносин. Таким чином акцентуються різні аспекти існування сучасної цивілізації: загострення глобальних проблем людства (продовольча й енергетична, стан довкілля, міжнародний тероризм тощо), експансія фінансово-економічних потоків, глобалізація інформаційно-комунікаційних процесів, неможливість розв'язати дилему безпеки у межах однієї окремо взятої країни.

Для розкриття суті внутрішньої структури світової спільноти наука пропонує категорію «світовий порядок» – властивість, що постійно порушується і відновлюється, її збереження вимагає активної політичної дії й доброї волі з боку всіх учасників міжнародних відносин¹. Відповідно світова політика тлумачиться як універсальний засіб світової спільноти, а не тільки як інструмент дипломатії та міжурядових відносин. Ідея справедливого, гуманістичного міжнародного порядку, що передбачає відмову від війн і ворожнечі між державами і народами, має давню традицію в історії та політиці.

Старому світопорядку були притаманні «пріоритет сили над правом», абсолютне переважання відносин панування і підпорядкування. Тому з оцінної точки зору він був несправедливим і недемократичним, що гальмувало економічний і соціально-політичний прогрес. У парадигмі сучасного розуміння міжнародних політичних відносин більш мирний характер світової спільноти зумовлюється високим ступенем взаємозалежності держав, регіонів та націй. Звідси *новий світовий порядок* передбачає принцип «незастосування сили і загрози сили», рівноправну співпрацю. Спираючись на цей теоретичний фундамент, можна зробити висновок про те, що новий світопорядок як ідея та практична реальність виявляється у впорядкуванні взаємодії та взаємовпливів політичних процесів, які відбуваються у світі.

Слід зважати на те, що на міжнародній арені єдиного центру світової політики немає, там діють формально рівноправні, суверенні державні суб'єкти, відносини між якими будуються передусім на ґрунті визнання суверенітету, однак це не виключає ситуації їх залежності або підпорядкування. Процеси розвитку сучасного світу, всієї цивілізації складають масштабну, суперечливу, а іноді й кризову картину; найсерйозніші виклики перш за все викликає проблема визначення державами своїх *геополітичних цивілізаційних координат*.

Традиційна геополітична парадигма була пов'язана з осмисленням нових політичних реалій, що склалися в світі на межі XIX–XX ст., коли уявлення про міжнародні відносини базувалися на взаємодії таких чинників: територія,

¹ Укладення в 1648 р. Вестфальського миру, яким завершилася Тридцятирічна війна в Європі, заклало початок формуванню і функціонуванню державно-центристської моделі світу, заснованої на принципі національного суверенітету.

клімат, господарство, ресурси, суверенітет, безпека держав як акторів міжнародної політики. Геополітика надзвичайно актуалізувалася в останні два десятиліття. Зокрема, за рівнем розвитку деяких країн світу виділяють (І. Валлерстайн): *Центр*, який досяг високого соціально-економічного рівня; *напівпериферію* – країни середнього рівня розвитку; та *периферію*, що має низький рівень розвитку. Предметом сучасної геополітики постає аналізування дії законів політики щодо організації контролю та гармонії влади над простором. Так, відомий американський фахівець у цій галузі К. Грей визначає геополітику як «науку про взаємозв'язок між фізичним середовищем (що сприймається, змінюється і використовується людьми) та світовою політикою» [5, с. 9].

Визнання політиками і науковцями багатополарності сучасного світу не виключає існування в ньому провідних, ключових та інших геополітичних центрів. Ще на початку ХХ ст. Р. Челлен підкреслив необхідність поєднання п'яти пов'язаних між собою елементів політики – економічної, демополітики, соціополітики, кратополітики і геополітики, які забезпечують утворення сильної держави з ефективною системою управління. У підґрунті розроблення *геостратегій* держав (континенталізму, атлантизму, євразійства, панславізму, панамериканізму та ін.), як правило, лежать принципово різні настанови, що визначаються ступенем індустріального або постіндустріального розвитку їх суспільств. Обрання будь-якою державою геополітичної стратегії в міжнародній політиці, як вважає Н. Дж. Спайкмен, залежить від низки об'єктивних чинників: специфіка поверхні території, природа кордонів, чисельність населення в країні, наявність (або відсутність) цінних корисних копалин, економічний і технічний розвиток, фінансова могутність, етнічна однорідність, рівень соціальної інтеграції, політична стабільність, національний дух. Відповідно до цих критеріїв країна вступає у *геостратегічний союз* з іншими державами, частково втрачаючи при цьому свій суверенітет (якщо її геополітичні ресурси незначні), або визначає свої стратегічні пріоритети самостійно (коли держава має високий сумарний геополітичний потенціал).

Склалося чимало наукових тлумачень стосовно найбільш значущих характеристик політичної структури світу. Зокрема, О. Тоффлер визначив існування сільськогосподарської, індустріальної та постіндустріальної цивілізацій людства. С. Хантінгтон у концепції «зіткнення і розламу цивілізацій» оголосив джерелом геополітичних конфліктів суперечності між цивілізаціями, потенціали яких нерівнозначні. Світ тут постає розмежованим, розколотим на різні осередки – західна, східна, африканська, ісламська, православна, латиноамериканська, конфуціанська, хінді, буддистська, японська цивілізації, які відрізняються історією, релігією, культурою, мовою, традиціями

тощо. С. Хантінгтон стверджує, що ці фундаментальні відмінності культури цивілізацій спричиняють найжорстокіші та найбільш тривалі конфлікти [6].

І нині ті самі чинники знов породжують умови для політики протистояння Заходу і Сходу. Слід визнати, що факт розпаду біполярної моделі світу призвів до певного *геополітичного хаосу*, падіння керованості в системі міжнародної політики і як наслідок зростання ролі сили. На рубежі тисячоліть намітилося різке посилення конкуренції між найбільшими центрами світової політики за перерозподіл влади у планетарному просторі. За амбітним висловом відомого американського теоретика З. Бжезінського, пострадянський простір (Євразія) став «шахівницею», на якій йде боротьба за світове панування: «Америка ніколи не намірювалася ділити владу на земній кулі з Росією» [7, с. 123].

Сьогодні провідний чинник, який забезпечує політичну вагу держави та її місце в світовому континуумі країн, – опанування нових науково-промислових технологій і комунікацій, розроблення унікальних ресурсів, а не тільки військова потужність або імперські амбіції. У той же час не можна не враховувати відносну самостійність і дуалізм міжнародної політики як феномена, що ґрунтується на усвідомленні та захисті геополітичних інтересів тих чи інших суспільств. Це і політика добросусідства, заснована на ідеї всестороннього співробітництва, гуманітарних зв'язків, техніко-комунікаційної та економічної інтеграції, але й політика відкритого вторгнення чи проникнення на чужі території, політика шантажу та силового тиску тощо. При аналізі сучасних геополітичних процесів доцільно враховувати, що зараз для Заходу склалася сприятлива ситуація з реалізації «сценарію» геополітичного переділу світу. Геополітичні моделі світоустрою (біполярна, монополярна, багатополярна) – різні форми впорядкування одвічно дезінтегрованого світу. Крім того, геополітичні моделі світу – це також форми розподілу влади у світовому просторі, а розподіл і «частка» влади в світовій політиці багато в чому залежать від сукупної потужності держави, її ресурсів та досвіду.

Отже, моделі світоустрою змінюються історично, оскільки в міжнародному житті змінюється співвідношення сил, а також виявляються ті або інші чинники дезінтеграції світу: географічні (сприятливі чи несприятливі території), національні, цивілізаційні, економічні, релігійні, ідеологічні, військово-політичні. Н. Дж. Спайкмен виокремив три найбільших центри світової сили та могутності: Атлантичне узбережжя Північної Америки, Європейське узбережжя та Далекий Схід – ці світові центри (представлені провідними державами) мають свої геополітичні інтереси й утворюють власні геостратегії, що визначально впливає на всю систему міжнародних політичних відносин.

Висновки. За сучасних умов геополітичних зрушень зміни моделей світопорядку і перерозподілу влади в світовому просторі високорозвинені країни, як і раніше, мають очевидні переваги. Серед учених немає єдиної думки про майбутню систему міжнародних політичних відносин. Одні схильні до позиції, що зараз відбувається формування системи колективного лідерства США, Західної Європи та Японії; інші вважають, що треба визнати Сполучені Штати Америки єдиним світовим лідером; треті не виключають відродження біполярної системи, в якій місце колишнього СРСР в економіко-політичному протистоянні із Заходом може зайняти Росія чи Китай; четверті стверджують про початок становлення мультиполярного (багатополюсного) світу. Зрештою, будь-яка з цих точок зору в умовах пост-біполярних процесів має право на існування, а їх практичне втілення залежить від здійснення реалій суперечливого сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кукулка Ю. Проблемы теории международных отношений / Ю. Кукулка : пер. с пол. Л. В. Васильева. – М. : Прогресс, 1987. – 319 с.; Ключев А. В. В фокусе общечеловеческих проблем / А. В. Ключев, Ю. В. Косов. – Л. : Лениздат, 1989. – 160 с.; Афонін Е. А. Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз) / Е. А. Афонін, А. О. Бандурка, А. Ю. Мартинов. – К. : ПАРА-ПАН, 2002. – 352 с.; Ніколаєв Є. Циклічна динаміка світового розвитку: минуле, сучасність, майбутнє / Є. Ніколаєв // Людина і політика. – 2003. – № 4 – С. 92–103; Сохань Л. В. У пошуках соціально-історичного сенсу глобалізації // Віче. – 2003. – № 4 – С. 70–77; Современные международные отношения и мировая политика / А. В. Торкунов, И. Г. Тюлин, А. Ю. Мельвиль и др.; отв. ред. А. В. Торкунов. – М. : Просвещение: МГИМО, 2004. – 991 с.; Международные отношения: теории, конфликты, движения, организации / под ред. П. А. Цыганкова. – Изд. 2-е, доп. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 320 с.
2. Багатуров А. Международный порядок в наступившем веке / А. Багатуров // Междунар. процессы. – 2003. – №1. – С. 6–23.
3. Фукуяма Ф. Конец истории и Последний человек / Ф. Фукуяма : пер. с англ. М. В. Левина. – М. : Публикується по изд. ООО «Издательство АСТ», 2010. – 588 с.
4. Цыганков П. А. Международный порядок: между прошлым и будущим / П. А. Цыганков // Социал.-полит. науки. 1991. – № 2.; Пляйс Я. А. Россия и мир на пороге XXI века. Актуальные проблемы современной внешней политики России / Я. А. Пляйс. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та коммерции, 1995. – 190 с.
5. Сорокин К. Э. Геополитика современного мира и Россия / К. Э. Сорокин // Полис. – 1995. – № 1. – С. 7–27.
6. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон : пер. с англ. Т. Велимева, Ю. Новикова. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.
7. Бжезинский З. Великая шахматная доска / З. Бжезинский. – М. : Междунар. отношения, 1999. – 256 с.

РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ РЕКОНСТРУКЦИИ МИРА

Герасина Л. Н.

Проанализированы сущностные процессы развития современных международных политических отношений, на которые мощно влияют реконструкция мировой политической системы, формирование нового глобального миропорядка, изменение геополитических цивилизационных координат и трансформация властных влияний между государствами мира.

Ключевые слова: *международные политические отношения, мировая политическая система, глобальная реконструкция мира, новый глобальный миропорядок, геостратегии.*

DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL POLITICAL RELATIONS IN THE CONDITIONS OF GLOBAL RECONSTRUCTION OF THE WORLD

Gerasina L. N.

The essence processes of development of modern international political relations, on which render powerful influence the reconstruction of the world political system, forming of new global миропорядка, change of geopolitical civilization co-ordinates and transformation of imperious influences between the states of the world, are analysed.

Key words: *international political relations, world political system, global reconstruction of the world, new global world order, geopolitical strategies.*

УДК 327(470:4)

К. Н. Лобанов, доктор политических наук, доцент

КРИЗИСЫ ПОЛИТИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ: ТРАГЕДИЯ БЕЗЫСХОДНОСТИ ИЛИ ШАНС НА ОБНОВЛЕНИЕ?

Посвящена актуальной для внутренней политической жизни постсоветских государств проблеме разворачивания и преодоления кризисов политического развития. Показаны происхождение, внутреннее содержание различных типов политического кризиса и намечены основные пути выхода из состояния перманентной социальной и политической напряженности.